

Broedvogels van Sportcentrum Papendal in 2007

Jan Schoppers

Inleiding

In 2007 is in opdracht van Sportcentrum Papendal en NOC*NSF een broedvogelinventarisatie uitgevoerd op het terrein. Dit is een nieuwe opname van de laatste inventarisatie die in 2000 is gedaan. Voor de gebiedsbeschrijving en de telmethode wordt verwezen naar het rapport uit 2000 (Schoppers, 2001).

Veldwerk en uitwerking

De inventarisatie is uitgevoerd door Jan Schoppers (4 rondes) en Han Derks (2) en de uitwerking en rapportage door Jan Schoppers.

In het Sportcentrum Papendal zijn in 2007 vijf rondes gedaan in de ochtend, waarvoor 1805 minuten nodig waren. In juni een avondbezoek voor uilen en Nachtzwaluw (155 min.) waarbij gebruik gemaakt werd van geluidsnabootsing (Bosuil). De dag en avondbezoeken geven samen een inzet van 1960 minuten met een gemiddelde van 10.7 minuten/ha. Dit is vergelijkbaar met de inzet in 2000 (10.0 min/ha).

Gebied

In vergelijking met 2000 is er niet zoveel veranderd in het gebied. In het noordelijke deel zijn twee gebouwen bijgebouwd wat bij één van beide ten koste ging van een klein deel van het aangrenzende bos. Ten oosten van de atletiekbaan is een Pitch & Putt golfbaan aangelegd en hebben daar een midgetgolfbaan en waarschijnlijk een klein aantal bomen voor moeten wijken.

Resultaten

In 2007 zijn er 55 vogelsoorten als broedvogel vastgesteld. Waaronder 12 soorten van de Rode Lijst, te weten: Koekoek, Kerkuil, Ransuil, Nachtzwaluw, Groene Specht, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Grauwe Viegenvanger, Matkop, Raaf, Huismus en Ringmus. Andere bijzondere soorten zijn 3 soorten roofvogels Sperwer, Buizerd en Torenvalk, Kleine Bonte Specht, Putter en het hoge aantal van de Spreeuw.

Een aantal soorten worden hier kort besproken. Op 11 juli werd na intensief zoeken een nest gevonden van de Sperwer in het noordwestelijk deel van het gebied. In een Grove den bevond zich op 8 meter hoogte een nest waarop drie takkelingen (jongen bijna vliegvlug) stonden. Op 21 juni in de avond werd gezien dat een vrouwtje Sperwer in het oostelijk deel van het gebied vanaf de grond probeerde weg te vliegen met een jong Konijn in de klauwen. Omdat de prooi te zwaar was liet ze het vallen. Het vers dode jonge Konijn (een zogenaamde uitloper) had een achtervoet van 64 mm en was op basis van die achtervoet ruim 300 gram. Een vrouwtje van een Sperwer weegt gemiddeld 264 gram (185-342) dus duidelijk een maatje te zwaar. De Buizerd werd vastgesteld met één paar (geen nest gevonden) in het zuidwestelijke deel (geen onderdeel Sportcentrum) en in juli vlogen minimaal twee uitgevlogen jongen rond in die omgeving. Op het golfterrein waren twee nestkasten aanwezig voor de Torenvalk en deze waren beiden bezet. Vermoedelijk zijn er geen jongen uitgevlogen of ze zijn vrij snel na het uitvliegen verkast naar andere gebieden in de omgeving. Begin juli waren er 3 Haviken (zeker 1 adult en 2 luid bedelende juvenielen) aanwezig in het zuidelijk deel van het gebied. Daarvoor was er slechts één waarneming van een jagend mannetje in maart maar een nestvondst of andere aanwij-

Figuur 1. Onderzoeksgebied (184 ha) met begrenzing (stippellijn) op Sportcentrum Papendal in 2000 en 2007 (bron: Google maps).

zingen omtrent broeden werden niet verkregen. Hoewel jongen doorgaans na het uitvliegen nog een tijdje in de buurt van het nest verblijven moeten we er van uit gaan dat het nest buiten het onderzoeksgebied was gelegen. Een aanleiding voor deze verplaatsing zou kunnen zijn het grote aantal Konijnen (ronde eind juni bijna 150) in het gebied een feestmaal voor elke Havik.

In het voorjaar was een periode een Kerkuil aanwezig in de schuur van het trainingscentrum van Vitesse. Wanneer hier een nestkast wordt opgehangen zijn er kansen dat de soort er zich in vestigt als broedvogel. Een grote verrassing was de aanwezigheid van een Nachtzwaluw. In het zuidelijk deel van het terrein bij het depot boven het golfterrein werd in de avond van 21 juni een kort roepende en vleugelklappende vogel (man) gezien welke verdween in noordoostelijke richting. De kans dat de soort hier gebroed heeft is niet uitgesloten maar niet waarschijnlijk. Vermoedelijk heeft de soort geprofiteerd van het tijdelijk geschikte habitat. Dit was de stormvlakte van 4-5 ha, welke was ontstaan in de voorgaande winter in het bos ten oosten van de golfbaan. Eenmaal is er een Zwarte Specht waargenomen in het zuidelijk deel. Aanwijzingen voor broeden ontbreken en dikke bomen die de soort nodig heeft voor zijn nest, ontbreken nagenoeg.

De Witte Kwikstaart werd vastgesteld met 11 paar de meeste op of rond de sportvelden en het golfterrein. Diverse nestkasten aan de schuilhutjes op het golfterrein waren in gebruik door deze soort. De soort leeft van insecten die meest lopend op korte grazige vegetaties worden gevangen. De Huiszwaluw werd met 20 nesten vastgesteld aan de oude schuur op het centrum van Vitesse. Ook net buiten het telgebied aan enkele gebouwen

van de paters van Johannahoeve hingen 15 nesten van deze bouwers met klei en leem. De Boomklever (18 paar) werd voornamelijk in het noordelijk deel van het terrein gevonden. Naast spechtenholten (waaronder 1x in een berk) maakte de soort ook drie maal gebruik van een nestkast (1x spreeuw en 2 x holenduif). De invlieggaten van de nestkasten waren alledrie op maat gemetseld. De Boomkruiper werd aangetroffen in het noordelijk en zuidelijk deel van het terrein waar de meeste oudere bomen staan. De soort nestelt in holten en spleten en centraal in het gebied werd eenmaal gezien dat een adulte vogel met voedsel verdween onder een nokpan van het Pekinghuis.

De Raaf werd vastgesteld met één paar in het zuidwestelijke deel van het telgebied. Er werd geen nest gevonden doordat het zoeken, net als bij de Buizerd, bemoeilijkt werd door de weelderige begroeiing van Amerikaanse vogelkers. De vogels werden diverse malen roepend en baltsend boven dit bosje gezien en begin juli werden er in de ochtendschemer 5 vogels (vermoedelijk 2 adulten met 3 juvenielen) gezien die richting zuidwest vlogen. Speciaal voor de Spreeuw hingen er ruim 50 kasten rondom de sportvelden en het golfterrein. Er werden 46 broedparen vastgesteld waarvan een groot deel (39) huisde in zo'n nestkast. De vogels foerageerden vooral op de sportvelden en het golfterrein, op zoek naar Emelten en dergelijke. Na het uitvliegen van de jongen (tweede helft mei) werden nog maar weinig Spreeuwen op het terrein waargenomen. Waarschijnlijk is er dan door het dalend grondwaterpeil de beschikbaarheid van Emelten en andere organismen afgenomen waardoor ze uitzwermen naar andere gebieden voor voedsel. Zeker vier paar Ringmussen nestelden in het dakbeschot van het enigszins vervallen houten zomerhuisje ten zuiden van de atletiekbaan.

Overige soorten

Op 8 maart werd een Klapekster waargenomen op de golfbaan. Na een kwartier vloog de vogel op het gebied uit in NW-richting. De hele winter was er geregeld een vogel in het gebied aanwezig (mondelijke mededeling A. Strik). Een jagende Boomvalk over het golfterrein werd gezien op 21 juni. In de eerste helft van het voorjaar werden regelmatig foeragerende Blauwe Reigers (max. 5) gezien tussen de greens. Opvallend was het hoge aantal Konijnen dat geteld werd tijdens de ronde in mei 132 en avondronde in juni 146. Het werkelijke aantal zal een stuk hoger geweest zijn. Tijdens de ronde in juni en juli werd een Haas gezien en tweemaal een Eekhoorn rond het Vitesse-gebouw. Tijdens de avondronde in juni werden 3 kleine vleermuizen waargenomen in de buurt van het houten zomerhuisje.

Vergelijking tussen de inventarisatie in 2000 en 2007

In tabel 1 staat het aantal territoria per soort in 2000 en 2007. Om op basis van twee opnames uitspraken te doen over toe of afname van soorten is nogal arbitrair. Daarom worden de verklaringen met enige reserve weergegeven en wordt alleen ingegaan op de evidente verschillen.

Een aanzienlijk aantal soorten zit op de Veluwe, waar Papendal ook toe behoort, in de hoek waar de klappen vallen. Dit zijn onder andere Houtduif, Spotvogel, Tuinfluiter, Tijftjaf, Fitis, Grauwe Vliegenvanger, Kuifmees, Boomkruiper en Gaai (VWG Arnhem e.o. 2008). De beschikbaarheid van voedsel, vooral rupsen, tijdens de jongenfase zal voor een deel van de soorten een probleem zijn. De Houtduif, een zaadeter, is voor een deel van het jaar voor zijn voedsel afhankelijk van agrarisch cultuurland en daarvan is er steeds minder op de Veluwe. De Spotvogel, Tuinfluiter, Fitis en Grauwe Vliegenvanger overwinteren in Afrika en er zijn signalen dat daar de winter doorkomen, door onder andere het kappen van bos, een probleem is. Daarnaast zijn er ook een aantal andere bossoorten die een veer hebben gelaten. Dit zijn soorten die tot de struikbroeders behoren,

zoals Houtduif (deels), Tuinfluiter, Tjiftjaf, Fitis, Roodborst (deels) en Zanglijster. De indruk bestond bij de auteur dat in een deel van het westen (aanleg trimpaden) en zuiden van het terrein het aandeel struiken minder was dan bij de vorige inventarisatie. Het verdwijnen van de Boomleeuwerik komt omdat de golfbaan in 2000 net was aangelegd en dat er toen meer ruderaal delen aanwezig waren. Het verdwijnen van een schapenschuurtje in het zuidoosten van het onderzoeksgebied ging ten koste van de broedplek van enkele Boerenzwaluwen. Een aantal positieve zaken zijn er echter ook te melden. De Huiszwaluw aan het Vitesse-complex doet het goed en de nesten worden er gelukkig niet verwijderd. De toename past geheel in de landelijke ontwikkeling van de soort in de recente jaren. Het aantal Spreeuwen is tegenwoordig uniek voor de Veluwe waar de soort het dramatisch slecht doet. De soort is in 2000 niet geteld maar het aantal oversteeg toen zeker niet de 15 broedparen. Het aanbieden van de nestkasten heeft goed uitgepakt en hierdoor kunnen ze een belangrijke bijdrage leveren aan de emeltenbestrijding. Het bos is over het algemeen nog niet oud genoeg voor voldoende natuurlijke (spechten)holen maar zal dat op termijn wel worden. Ook het aanbieden van de nestkastjes voor de Witte Kwikstaart aan de schuilhutjes werkt goed. Vele vliegende insecten, zoals de langpootmug en muggen, worden zo door deze soort verorberd. Ook de kasten voor de Torenvalk werden gebruikt door deze notoire veldmuizeneter.

Torenvalk (foto Erik de Waard)

Tabel 1. Aantal broedparen op het Sportcentrum Papendal (184 ha) in 2000 en 2007.
 + = wel aanwezig, niet geteld. - = niet vastgesteld. **RL** = soorten Rode Lijst en **VR** = soorten Vogelrichtlijn.

soort	2000	2007
Nijlgans	-	1
Sperwer	1	1
Buizerd	1	1
Torenvalk	-	2
Kwartel	1	-
Holenduif	3	3
Houtduif	19	9
Koekoek RL	-	1
Kerkuil RL	-	1
Bosuil	1	1
Ransuil RL	1	1
Nachtzwaluw RL/VR	-	1
Groene Specht RL	2	1
Grote Bonte Specht	11	7
Kleine Bonte Specht	3	3
Boomleeuwerik VR	2	-
Boerenzwaluw RL	4	2
Huiszwaluw RL	7	20
Boompieper	5	6
Witte Kwikstaart	11	11
Winterkoning	+	+
Heggenmus	14	12
Roodborst	66	43
Zwarte Roodstaart	1	-
Gekraagde Roodstaart	3	1
Roodborstapuit VR	1	-
Merel	+	+
Zanglijster	27	18
Grote Lijster	3	2
Spotvogel RL	2	-
Braamsluiper	1	1
Grasmus	1	-
Tuinfluitier	10	5
Zwartkop	31	27
Tjiftjaf	29	16
Fitis	26	13

soort	2000	2007
Goudhaan	13	10
Vuurgoudhaan	2	1
Grauwe Vliegenvanger RL	9	2
Bonte Vliegenvanger	3	1
Staartmees	5	3
Glanskop	8	7
Matkop RL	5	4
Kuifmees	11	3
Zwarte Mees	10	8
Pimpelmees	+	+
Koolmees	+	+
Boomklever	16	18
Boomkruiper	25	14
Gaai	8	4
Ekster	1	1
Zwarte Kraai	10	9
Raaf RL	-	1
Spreeuw	+	46
Huismus RL	+	1
Ringmus RL	+	5
Vink	+	+
Groenling	5	7
Putter	-	3
Kneu RL	4	-
Goudvink	-	2
Appelvink	3	2

Aantal territoria (N terr)	425	362
N terr soorten zowel		
in 2000 als 2007	425	310
Aantal soorten (N srt)		
kwalitatief	54	55
N srt kwantitatief zowel		
in 2000 en 2007	46	49
N srt van de Rode Lijst	9	12